

۱۴۹۴

دانشگاه تهران

دانشگاه بهداشت

پایان نامه

برای دریافت درجه فوق لیسانس

علوم بهداشتی M.S.P.H

دوره آموزش بهداشت

موضوع :

نقش معلمین مدارس در آموزش بهداشت

پراهنمایی :

استاد محترم جناب آقای دکتر فریدون امینی

نگارش :

پوران دخت نوذری

سال تحصیلی ۱۳۵۰-۱۳۵۱

۱۴۹۴

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	مقدمه
۲	فصل اول - مفاهیم
۳	الف - تعریف بهداشت
۳	ب - تعریف آموزش
۴	پ - تعریف آموزش بهداشت
۶	ت - هدف آموزش بهداشت
۷	ث - هدف آموزش
۱۶	ج - تعریف آموزش بهداشت مدارس
۱۶	چ - هدف آموزش بهداشت مدارس
	فصل دوم :
۲۰	۱- نقش معلم در مدرسه
۲۳	الف - سهم معلمین در آموزش بهداشت
۲۴	ب - طرز تلقی و ارتباط معلم با بهداشت و آموزش بهداشت
۲۵	پ - فرصتهای معلم برای آموزش بهداشت .
۲۶	۲- جای آموزش بهداشت در مدرسه :
۲۹	۳- موقعیت فعلی تربیت معلم برای آموزش بهداشت
۳۰	الف - هدف از تربیت معلم برای آموزش بهداشت .
۳۱	۴- آنچه که معلم نیاز به دانستنش دارد .
۳۲	الف - رشد و تکامل

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۳۲	ب - بهداشت فردی
۳۲	پ - بهداشت جامعه
۳۳	ت - عطیات بهداشت مدرسه
۳۴	ث - احتیاجات و علائق بهداشتی کودکان و جوانان
۳۵	ج - چگونه يك معلم میتواند احتیاجات بهداشتی دانش آموز را پدید آید ؟
۳۶	چ - چگونه يك معلم میتواند احتیاجات بهداشتی خانواده مدرسه و جامعه را پدید آید ؟
۴۱	ح - آنچه كه معلم در باره احتیاجات جسمی و روانی دانش آموز باید بداند .
۶۶	۵- روشهای آموزش بهداشت در مدرسه
۶۷	۶- دروس لازم بهداشتی در دوره تحصیلی .
۶۹	۷- نیاز به هماهنگی در آموزش بهداشت مدارس .
۷۰	۸- مصاحبه با چند معلم برای روشن شدن وضع فعلی بهداشت مدارس
۸۳	۹- نتیجه
۸۵	فصل چهارم - پیشنهادات
۱۲۹۵	خلاصه فارسی و انگلیسی منابع و مأخذ

بدینوسیله لازم میدانم که از آقای دکتر امینی بخاطر پذیرفتن
راهنمایی من در نگارش این رساله، و آقای دکتر شریا که قبول
زحمت فرموده و در رفع اشکالات موجود در پایان نامه بمن بذل
کمک فرموده اند و آقای دکتر سهرابی که در ترجمه تعدادی از مطالب
بمن کمک نموده اند و آقای مهندس غفوری که در امر تسهیل تهیه
رساله همکاری صمیمانه داشته اند به نهایت تشکر نمایم .

پیشگفتار

در جوامع پیشرفته‌تر، مدرسه نقش سازنده‌ای بعهده دارد که در تکوین شخصیت و ایجاد منش برای کودکانی که آینده جامعه در دست آنهاست بیش از هر چیزی موثر است. اگر این موضوع مورد قبول باشد که شخصیت و منش افراد حاصل مجموعه رفتار آنها است، میتوان گفت دخل و تصرف در زمینه‌های رفتار کودکان در حقیقت اقدامی است برای تبدیل وضع موجود رفتارها بوضع مطلوبی که رفاه و آسایش فکری و روحی و اجتماعی آنان را در بر داشته باشد.

مطالعه و شناخت رفتارهای کودکان و کمک بآنان برای اینکه با داشتن رفتار مناسب بتوانند در ادوار مختلف زندگی خود با کوشش فردی و تشریک مساعی جمعی تند رستنی خویش را بدست آورده و نگهبان آن باشند موضوع آموزش بهداشت مدارس را تشکیل میدهد.

بدیهی است که در این میان نقش عمده را معلمین بعهده دارند. زیرا معلمین تمام مدت روز را با بچه‌ها میگذرانند و کوچکترین تغییر در وضع جسمی و روحی آنها را بدقت می‌بینند. در اینصورت اگر معلمین در برابر جامعه احساس مسئولیت بکنند و آگاهی و شناخت کافی در مورد بهداشت لازم رعایت بهداشت و لزوم آموزش بهداشت داشته باشند و به کار خود ایمان داشته باشند مهمترین و بالاترین مصلحین اجتماعی خواهند بود زیرا بچه‌های امروز هستند که اجتماع فردا را تشکیل خواهند داد و چرخهای سنگین آنرا خواهند گرداند و در بهتر شدن وضع بهداشتی موجود نیز میتوانند بسیار موثر باشند زیرا بچه‌ها آموخته‌های بهداشتی خود را به خانه و خانواده خود منتقل میکنند و از آنجا که خانواده واحدی از اجتماع

بزرگتر است در نتیجه میتوان گفت که این آموخته ها به اجتماع نیز منتقل -
خواهد شد و مسلماً " باعث بهبودی در وضع موجود میگردد . با این تفصیل
میتوان به اهمیت نقش خطیر و حساس معلمین در آموزش بهداشت پی برد .
در این پایان نامه در مورد آموزش بهداشت مدارس و نقش معلمین در آموزش
بهداشت و مشکلات کار واپد فآلها تا حد امکان بحث شده است .

فصل اول

مفاهیم

تعریف بهداشت

بهداشت عبارتست از تناسب جسمی و بهبود روحی و آرامش و هماهنگی

عواطف و احساسات که میتواند ما را برای یک زندگی راحت و کارآماده کند (۱)

طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی ، بهداشت عبارتست از یک سلسله

علوم و تدابیری که برای حفظ سلامتی بکار میرود . لازم است در اینجا بمنظور درک

بهتر کلمه " سلامتی نیز تعریف شود .

سلامتی حالتی است که انسان از لحاظ جسمی ، روانی ، و اجتماعی

در رفاه کامل باشد و عاری بودن بدن از بیماری و نقص عضوی لازم است ولی کافی

نیست .

بهداشت علمی است که روابط انسان را از نقطه نظر سلامتی و تندرستی

با محیط یا اجتماعی که در آن زندگی میکند تعیین مینماید و هدفش خوشی ناشی

از سلامتی و اعتدال است (۱)

تعریف آموزش

آموزش یک اصطلاح عمومی و کلی است که مربوط است به نفوذ تمام عوامل

و تجربیات و مراحل که موجب میشود فردی اطلاعات مورد نظر را دریافت کند و

به طرز فکر و گرایش و مهارت خاصی برسد و رفتار خود را تغییر دهد .

آموزش نه تنها تمام جریانات و نیروهای را از قبیل اعتقادات ، طرز فکر

و گرایش - ارزشها - نیازها ، انگیزه ها و آرزوها را در بر دارد بلکه شامل نفوذ

و نیروی اجتماعی مانند طرز فکر خویشاوندان و دوستان، نورمهای فرهنگی و سنتها نیز هست و علاوه نحوه و طرز کسب اطلاعات از طریق پیامها و تجربیات را از همه منابع در بردارد و حتی شامل ارتباط غیر لغوی نیز هست. (۷)

کمیسیون خط مشی های آموزشی آمریکا طبق گزارش سال ۱۹۶۱

خود هدف آموزش را باین ترتیب بیان میدارد :

" بطور کلی هدف اصلی در آموزش، ایجاد قدرت فکر کردن در فرد است که باید برای رسیدن باین هدف تمام فعالیت های مدرسه و آموزش در جهت آن - هدایت شود. حتی اگر زمینه اصلی طرز فکر موجود را مسائل سنتی قدیمی یا مسائل تازه دنیا تشکیل داده باشد. البته ایجاد قدرت فکر کردن در فرد هدف اصلی است ولی هدف منحصر بفرد نیست اما در تمام کارهای مدرسه این مسئله بسیار مهم است.

این هدف با سانس بدست نخواهد آمد مگر آنکه تمام فعالیت های مدرسه بر روی آن تمرکز پیدا کند. زیرا در رسیدن به هدف های آموزشی مسائل و مطالب بسیاری دخالت میکند. بنا بر این تکامل نیروی تعقل دانش آموزان باید برای رسیدن باین هدف بعنوان يك مسئله اصلی و مهم شناخته شود. (۲)

تعریف آموزش بهداشت

آموزش بهداشت عبارتست از برنامه هائیکه برای تغییر عادات، طرز

تلقی و معلومات بهداشتی افراد و جوامع انجام میگردد. (۱)

روت گروت که از متقدمین آموزش بهداشت است میگوید آموزش بهداشت عبارتست از دادن اطلاعات بهداشتی به فرد و جامعه و تغییر عادات ناصحیح بهداشتی.

آموزش برای بهداشت در واقع آموزش برای زندگی سالم و بهداشتی فرد خانواده و جامعه است و یک رشته علمی است که ماهیت تمام مطالب و هدفهای آن علمی و عقلانی است و اساس آنها ویژگیهای بیولوژیکی انسان و محیط طبیعی او، علوم رفتاری انسان و علوم اجتماعی تشکیل میدهد.

بیکره معلومات آنرا واقعیات، اصول و تصورات و مفاهیم مربوط به زندگی سالم و بهداشتی تشکیل میدهد. این علم از جامعه شناسی، روانشناسی روانشناسی آموزشی و انسان شناسی مشتق شده است و منظور آن تغییر مطلوب رفتار بهداشتی است. (معلومات، طرز تلقی ها و عملیات).

آموزش بهداشت بمنزله پلی است بین مطالب علمی بهداشتی و پذیرش این مطالب علمی از طرف مردم و بکار بردن آنها در زندگی روزمره. (۲)

طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی توجه و تمرکز آموزش بهداشت بر روی مردم و کردار و رفتار آنانست.

بطور کلی هدف آن تشویق و ترغیب مردم برای قبول و نگاهداری رفتار و اعمالی است که برای ادامه زندگی سالم ضروری است و همچنین بکار بردن عقل و منطق برای استفاده صحیح از خدمات بهداشتی که در دسترس آنانست و نحوه آموزش باید طوری باشد که تا تخان تصمیم وسیله خود مردم بطور انفرادی و دسته جمعی برای بالا بردن سطح تندرستی و محیط زندگی بعمل آید.

آموزش بهداشت ارتباط به کیفیت نیروی انسانی در جوامع بشـری داشته و با پیشرفت اقتصادی و اجتماعی رابطه مستقیم دارد.

هدف آموزش بهداشت

طبق گزارش کمیته کارشناسان سازمان بهداشت جهانی درباره آموزش

بهداشت هدف آنرا میتوان اینطور بیان کرد :

" دادن ارزش لازم در اجتماع به آموزش بهداشت ، کمک به افراد تا
صلاحیت فعالیتهائی را در باره خودشان بطور انفرادی و یا کار در گروههای کوچک
پیدا کنند تا بطور کامل تفهیم تندرستی (که در اساسنامه سازمان بهداشت
جهانی ذکر شده) و توسعه پیشرفت و استفاده صحیح از خدمات بهداشتی
روشن شود " . (۸)

در جائی دیگر سازمان بهداشت جهانی هدف آموزش بهداشت

را اینطور بیان مینماید :

" هدف آموزش بهداشت کمک به مردم است تا بوسیله اقدامات و کوشش های
خودشان سلامتی شان را بدست آورند . بنابراین آموزش بهداشت باعلاقه مردم
در اصلاح و بهبود شرایط زندگی شان در ارتباط است و همچنین هدف آن -
ایجاد و گسترش حس مسئولیت نسبت به بهتر ساختن بهداشت و سلامتی
در مردم است بعنوان يك فرد ، یا عضوی از خانواده یا جامعه " . (۲)

بهتر است در اینجا حوزه فعالیتهای آموزش بهداشت را نیز باختصار

شرح بدیم تا فرصتهائی را که در ضمن آنها آموزش بهداشت میتواند به هدفش

نائل شود مشخص گردد . بطور کلی حدود فعالیتهای آموزش بهداشت در :

۱- خانه   ۲- مؤسسات آموزشی   ۳- جامعه است که

با توجه بموضوع رساله که نقش معلم را در آموزش بهداشت مورد بحث قرار میدهد

میتوان حدود فعالیتهای آنها در مؤسسات آموزشی بررسی کرد :

الف - محیط طبیعی و روانی و معیارهای سلامتی و پاکیزگی

ب - عملیات مربوط به بررسی وضع تغذیه در مؤسسات .

پ - برنامه دوره عمومی تحصیلی شامل دستورات و راهنماییها

و آموزش مستقیم بهداشت .

ت - تربیت بدنی و بازیهای دسته جمعی

ث - روشهای آموزش بهداشت .

ج - شرکت بچه ها در برنامه های اجتماعی .

ح - رفتار بهداشتی معلم بعنوان يك نمونه برای بچه ها و دانش آموزان

ح - همبستگی هایی که بین تمام علائق و روابط انسانی بطور فردی وجود

دارد (مثل روابط والدین و معلمین و شاگردان) .

خ - تجاربی که با خدمات بهداشت مدارس بدست میآید . شامل سوابق

سلامتی و رشد شاگردان .

د - فعالیتهای لازم در مواقع اضطراری بهداشتی مثل بیماریهای

ناگهانی ، اپیدمی و تصادفات .

ز - فعالیتهای گروهی که از راه عضویت در کلوبها ، انجمنها و میتینگهای

غیر رسمی میتواند حاصل شود . (۳)

هدف آموزش

در جهان امروز متخصصین پرورش و آموزش دیگر نمیتوانند احتیاجات بشر

و مبارزات آنها را در اجتماعات پیچیده دنیا یکسان و همانند بدانند زیرا نحوه *

زندگی مردم فرهنگ آنهاست و پرورش و آموزش بخشی از فرهنگ است و همچنانکه فرهنگ يك جریان است و همیشه در حال تغییر میباشد ، پرورش و آموزش نیز اگر نخواهد مناسب و مفید بحال دنیای امروز باشد باید تغییر کند .

در مورد وظیفه آموزش و پرورش برای پروراندن افراد با معلومات تر و در نتیجه مفید تر بحال جامعه هوشی چنين بیان میدارد :

" چون در برنامه تحصیلی فرصتهائی که میتوانند مورد استفاده قرار گیرند زیاد هستند ، و در عين حال خطر اینککه ممکن است وقتی از مالتف شود نیز وجود دارد بنابراین وظایف مادر زمينه آموزش و پرورش ساد موآسان نخواهد بود . ما مجبوریم بهفردی که امروز كودك یا جوانی بیش نیست و میخواهیم در آينده بیشتر و بهتر از آنچه که امروز هست باشد ، اطلاعات بیشتری بد هيم و معلومات - جامعتتر و بیشتری را در او جایگزین کنیم . زیرا از این راه است که ما خواهیم توانست اطلاعات منظم و شکل گرفته ای را که میتوانند در سلامت فرد کمک ذیقیمتی باشند در خدمت جامعه خود قرار دهيم . "

برای تفهیم هدفهای وسیع آموزش تعادلیف بسیاری کرد ماند . همانطوریکه هوشی بیان میدارد هدفهای آموزش تحت تاثير نوع جامعه ای که مادر آن زندگی میکنند و همچنین انتظارات مردم از مدارس قرار دارد .

در سال ۱۹۱۸ کمیسیون تشخیص و شناخت آموزش دبیرستانی آمریکا ، بهداشت خوب ، آشنائی بهجریانات اساسی زیستی ، شرایط خانوادگی مناسب برای سلامت حرفه ، آموزش مطالب و مسائل اجتماعی ، استفاده مناسب از فرصتها و خصوصیات اخلاقی را بعنوان اصول هدفهای آموزش بیان داشت . ولی بعد در سال ۱۹۳۸

کمیسیون خط مشی های آموزشی در چهارمین جلسه خود، شناخت خود، روابط -
 انسانی، بازده اقتصادی و مسئولیت در اجتماع را بعنوان اصول اساسی
 هدفهای آموزش بنیان نهاد است. (۲)
 میتوان هدفهای آموزش بهداشت را در رابطه با هدفهای آموزش پایین

ترتیب بیان داشت: (۲)

هدفهای آموزش بهداشت در	هدفهای آموزش
رابطه با هدفهای عمومی آموزشی	(اقتباس از مقاصد آموزش درد مکرسی آمریکا)
۱- میزان حد متوسط تکامل عقلانی در یک فرد با توجه به تکامل جسمی و عاطفی	۱- میزان حد متوسط تکامل فکری و عقلی در یک فرد
۱-۱- استفاده صحیح و عاقلانه از عوامل اساسی یادگیری در رشته بهداشت .	۱-۱- استفاده و درک صحیح از:
۱-۱-۱- در مورد مطالب بهداشتی شمرده و هوشیارانه صحبت کردن .	۱-۱-۱- صحبت کردن
۱-۱-۲- بطور دلخواه پیرامون مطالبی در مورد بهداشت مطالعه کردن	۱-۱-۲- مطالعه
۱-۱-۳- ساده و دقیق مطالب بهداشتی را نوشتن .	۱-۱-۳- نوشتن
۱-۱-۴- پیوسته بودن و ارتباط بین تفسیر و ترجمه اطلاعات بهداشتی	۱-۱-۴- ارقام و آمار و اطلاعات

۲-۱ رفتار مطلوب بهداشتی داشتن

و توسعه دادن آن .

۳-۱ شرکت جستن در فعالیتهای

کوناگون سودمند و سالم تفریحی .

۴-۱ پذیرفتن و قبول داشتن ارزش

های زیبائی زندگی بهداشتی و در نتیجه

رعایت نظافت و پاکیزگی و اقدامات -

بهداشتی .

۵-۱ تعدیل عواطف که يك فرد را قادر

میسازد تا با واقعینی با زندگی و حوادث

آن روبرو شود و قدرت او را برای راهنمایی

و هدایت خودش در رفتار بهداشتی

گسترش دهد .

۲- بهتر کردن روابط انسانی بخصوص

از نقطه نظر بهداشت .

۲-۲ شرکت کردن در حفظ و بهبود

سلامت و بهداشت دوستان ، همسایگان

و افراد فامیل و محله و ایالت و ملیت و تمام

اجتماع دنیا .

۲-۱ حفظ و ارتقاء بهداشت

۳-۱ استفاده صحیح و عادلانه

از اوقات فراغت از کار .

۴-۱ پذیرفتن و حسن کردن

زیبائی ها .

۵-۱ فرد را قادر میسازد که

فلسفه ای برای زندگی شخصی خود

داشته باشد و در تکامل این فلسفه

بکوشد .

۲- بهتر کردن روابط انسانی

۲-۱ خوب بودن و موفقیت

دیگران را دیدن و لذت بردن بدور

از حسادت ها .

- ۲-۲ احساس رضایت کردن در روابط روزانه در مدرسه ، خانه و جامعه
- ۳-۳ با دیگران در حل مسائل بهداشتی همکاری کردن و تا اندازه‌ای نیز رقابت داشتن برای ارائه طرق بهتر .
- ۴-۲ مشخص کردن رفتاری که در توجه به عملیات بهداشتی قابل قبول است . شناخت ارزش‌های عاطفی بهداشتی .
- ۵-۲ درك و قبول اصول بهداشتی احساس برای زندگی هماهنگ خانوادگی
- ۶-۲ درك مسائل بهداشتی مربوط به جسم و عواطف انسان که در اوضاع ازدواج ، اداره خانه و مقام پدر و مادری رسوخ دارند و شناختن راههای حل این مسائل در موفقیت‌های فوری و - خانوادگی که در آینده پیش خواهد آمد .
- فعالیت در زمینه های اقتصادی و اجتماعی که با سلامت و شادی در خانوار ارتباط دارد .

- ۲-۲ لذت بردن از امکانات ، صمیمیت و زندگی اجتماعی متنوع .
- ۳-۳ با دیگران در کارهای بازی و تفریح همکاری کردن .
- ۴-۲ خوش خلقی ها و مطبوعیت ها و محبوبیت ها را در رفتار اجتماعی افراد حس کردن و پذیرفتن .
- ۵-۲ قبول خانواده به عنوان يك واحد اجتماعی .
- ۶-۲ نگهداشتن خانواد در کمال مطلوب